

Levensvragen van kinderen bij de dood

Lieve God,

In plaats van mensen te laten doodgaan en alsmaar nieuwe te maken kunt u die we al hebben niet gewoon houden?

Paula

(uit: *Lieve Meneer God*)

Vragen naar zin zijn vragen naar waar het in het leven om gaat zoals: wie ben ik, waar kom ik vandaan, waar leef ik voor, waar ben ik naar onderweg en hoe moet ik omgaan met lijden, dood, schuld en alles wat er al was toen ik nog niet bestond en er nog zal zijn als ik er niet meer ben (van Zanten-van Hattum, 1994). Bij kinderen die geconfronteerd worden met de dood vertaalt dit zich in vragen als:

*Waar was ik toen opa er nog was?
Wie moet mij leren timmeren nu papa dood is?
Ga ik nou ook dood door een ongeluk net als mijn papa?
Is het mijn schuld dat mama niet meer wilde leven?*

In het boek 'Een breuk in de dag' van Fransje Ingenriet, vertelt een moeder over het rouwen van zowel haar kinderen na de dood van haar man. Het boek staat bol van levensvragen van de kinderen. Dorien van acht heeft één hoofdwens en twee anderen die ermee samenhangen: 'dat papa terugkwam, dat we allemaal tegelijk doodgingen en dat ze 's avonds meteen in slaap viel'. De zesjarige Joris bleef in stilte hopen dat ze toch samen dood zouden kunnen gaan. 'Mama, als het nou eens morgen om half twaalf kon gebeuren, maar dan wel na het programma op de schooltelevisie.'

LEVEN EN DOOD

De dood roept vragen op over de zin van het leven. Waarom gaan mensen dood? Waarom juist mijn zusje, mijn opa, mijn mama? Waarom niet die heel oude meneer die al jaren voor het raam in een bed ligt? Wanneer is iemand dood? En als je in bed tegen je papa praat, is hij er dan nog een beetje? De dood roept vragen op naar wat er daarna is. Waar gaat iemand naar toe als hij dood is? Waarom wordt opa in de grond begraven, de hemel is toch boven? Hoe komt hij daar dan?

Is er een hemel, bestaan er engelen? Kom je in de hemel de mensen weer tegen die al eerder zijn doodgegaan?

HET LIJDEN

Waar leven en dood elkaar ontmoeten ontstaat het lijden. Bij kinderen roept dat vaak medelijden op, ook in letterlijke zin. Volwassenen kunnen het lijden van kinderen nauwelijks verduren, zouden het liever weghalen of overnemen. En toch is dat een belangrijke taak: het kunnen verdragen van de pijn van kinderen, hen toestaan hun verdriet te voelen en die te mogen uiten. Geloven in de kracht van kinderen, ook bij diepe smart, is moeilijk. Kinderen hebben hebben in hun lijden grote mensen nodig die bij hen blijven, die betrouwbaar aanwezig om deze kracht ten volle te kunnen gebruiken.

Op het kruispunt van leven en dood kan ook de heelheid ontstaan. De grote verbondenheid met elkaar aan het sterfbed, die belangrijke woorden die nog gezegd worden, de aanraking. De 'toevalligheden' die een teken lijken te zijn. De vlinder die symbool was bij de uitvaart en die op belangrijke momenten steeds weer voorbij fladdert. De zon die tijdens de afscheidsdienst plotse-ling met haar licht over de kist schijnt, de muziek die ten diepste binnenkomt. Momenten waarop ook kinderen beseffen: er is iets dat dit leven overstijgt. Het ene kind noemt God, andere kinderen hebben beelden van die ene ster die net iets harder knipoogt..

Vragen van kinderen over leven na de dood.

Wanneer kinderen geconfronteerd worden met een overlijden stellen ze vele vragen. Informatieve en praktische vragen, vragen rondom hun gevoelens maar ook zingevingsvragen. Ze proberen betekenis te geven aan wat hen overkomen is. Vragen waar niet altijd een antwoord op mogelijk is. Vragen over wat er is na de dood en zo ja, wat dan? Het zijn uitgelezen momenten om hierover met kinderen in gesprek te

gaan, niet door de antwoorden te geven maar juist door hen te stimuleren om zoveel mogelijk vragen te stellen. Vragen als:

*Wat denk jij dat er nog is?
Wat geloof jij dat er nog is?
Wat zou jij willen dat er nog is?*

Deze vragen kunnen een religieus karakter hebben, zeker als het kind opgegroeid is in een gezin waar religie een rol speelt. Maar het kunnen ook vragen zijn die losstaan van religie maar wel gaan over zaken die het leven overstijgen.

Kinderen willen weten waar iemand die dood is naartoe gaat. Wanneer ze religieus zijn opgevoed kan over de hemel gesproken worden, maar veel kinderen die geen godsdienstige opvoeding gehad hebben, praten ook over de hemel. De hemel is een geborgenheid, die ze vaak concreet vormgeven met als basis hun eigen belevingswereld.

God en de engelen krijgen menselijke gedaantes. Meestal situeren ze de hemel hoog in de lucht, boven de wolken. De hemel is voor hen meestal een fijne plek waar de overledene het goed heeft en waar deze dingen mag doen die hij graag doet.

De papa van Anouk is overleden en Anouk blijft maar vragen waar papa nu is. Samen met mama tekent ze de hemel. Eerst zit papa alleen aan een tafel. Daarna komt opa, zijn papa, erbij. Ook de oudere broer van papa krijgt een plekje. Het wordt steeds drukker in de hemel, Anouk bedenkt iedere keer weer mensen die ook al in de hemel zijn en papa gezelschap kunnen houden. Maar het wordt pas echt goed als de wijnglaasjes op tafel komen. Nu zal papa het fijn vinden in de hemel, want hij hield zo van een glaasje wijn.

Door het abstracte begrip hemel concreet te maken in een tekening wordt Anouk rustiger. Papa is op een plek waar hij het goed heeft. Dat besef werkt helend. Kinderen creëren vrijwel altijd een kader om een concreet idee te hebben van waar iemand na zijn dood naartoe gaat. Dat kan, net als bij Anouk, de hemel zijn maar ook de sterren, de maan, de wolken of de regenboog kunnen een rol spelen. Ze filosoferen over leven en dood en kunnen daarover zeer indringende vragen stellen.

Waar ga je naartoe als je dood bent?

Waar blijven je gedachten?

Ben je ook ergens als je nog niet geboren bent?

Als je dood bent, kom je dan de andere mensen weer tegen die al dood zijn?

Wat gebeurt er op de wereld wanneer niemand meer dood zou gaan?

Kun je nog praten met iemand die dood is, bijvoorbeeld in gedachten of dromen?

Kan iemand die dood is weer terugkomen op aarde?

Wie zorgt ervoor je als je dood bent?

Al deze vragen vormen een uitgangspunt om met kinderen van gedachten te wisselen over leven na de dood. Je kunt met kinderen praten en visies naast elkaar zetten, ongeacht of je dezelfde of verschillende denkbeelden hebt. Kinderen gaan deze gesprekken niet uit de weg, belangrijk is dat wij deze ontmoeting met hen aan durven gaan.

Dr. Riet J. M. Fiddelaers-Jaspers

Dr. Riet J. M. Fiddelaers-Jaspers is initiatiefnemer van het Expertisecentrum Omgaan met Verlies. Ze heeft diverse opleidingen en trainingen rond omgaan met verlies ontwikkeld, begeleidt mensen in verliessituaties en is auteur van diverse boeken rond dit thema.

Literatuur

www.rietfiddelaers.nl
info@rietfiddelaers.nl

Fiddelaers-Jaspers, R. (2005). *Jong verlies. Rouwende kinderen serieus nemen*. Kampen: Ten Have.

Hample, S. & E. Marshall (red.) (1992). *Lieve Meneer God. Kinderen schrijven aan God*. Houten: Van Holkema & Warendorf.

Ingenriet, F. (1993). *Een breuk in de dag. Rouwproces van een moeder en haar kinderen*. Haarlem: De Toorts.

Zanten-van Hattum, M. van (1994). *Leren omgaan met zingevingsvragen*. Baarn: Ambo.

de Bonth van Hulten

Postbus 115 - 5250 AC Vlijmen - Telefoon 073 - 5119022
E-mail bv@volkerwessels.com - Website www.bonthvanhulten.nl

Bouw

Utiliteitsbouw, woningbouw en renovatie.

Restauratie

Vakkundig behoud van monumentale panden.

Projectontwikkeling

Slagvaardig van initiatief tot oplevering.

H. Lambertus kerk
Maasbommel

b.v. Glasbewerking Bedrijf Brabant
GBB

Uw glas-in-lood, onze zorg!

- Restauratie glas-in-lood
- Gebrandschilderd glas-in-lood
- Nieuw glas-in-lood
- Glasappliqué en glasfusing
- Gezandstraald glas
- Grafmonumenten

Kapitein Hatterasstraat 10 5015 BB Tilburg
Telefoon 013-5325110 Fax 013-5427305
Website www.gbb.nl E-mail info@gbb.nl

Man van God voor de mensen

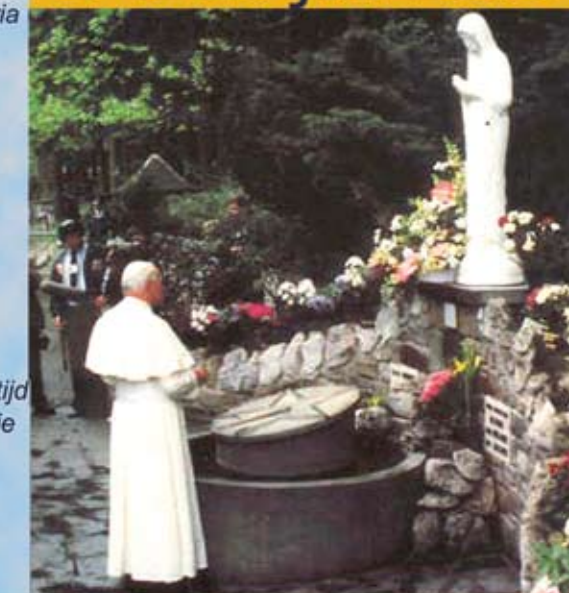
Kom en ga naar de bron van je leven!

We vertrekken op donderdag 3 juli. Zaterdagmiddag 5 juli zijn we weer terug in Den Bosch.

Jaarlijks trekken 400.000 duizend bedevaartgangers naar Banneux een Maria bedevaartplaats in België. Dit jaar is het 75 jaar geleden dat Maria verschenen is aan een twaalfjarig meisje. Maria bracht haar naar een bron, een symbool van Jezus, de bron van ons leven. Zij noemde zich de Maagd van de armen en geeft de opdracht een kapel te bouwen. Ook wij willen bouwen aan de Kerk. Met deze reis komen we dicht bij de bron van ons leven. Samen met andere jongeren gaan we op stap en trekken we de wereld in. Tijdens de reis hebben we ruimte voor vragen, over geloof en je eigen roeping, maar er is ook tijd voor ontspanning, voor wandelen door het mooie natuurgebied en voor het verkennen van het dorpje Banneux.

Kom en ga mee!

**Roepingenreis
Banneux
3 tot 5 juli 2008**

Sint-Janscentrum

priesterseminarie
diakenopleiding
vormingscentrum

Papenhulst 4
5211 LC 's-Hertogenbosch
Telefoon 073 - 613 20 00
Fax 073 - 614 53 15
Internet www.sint-janscentrum.nl
E-mail info@sint-janscentrum.nl

Naam:
Adres:
Postcode en Plaats:
Tel.nr.:
E-mail:

Ik wil graag:
 informatie over de priesteropleiding
 kennismaken met de opleiding
 deelnemen aan de Roepingenreis

2008